

Janko Moder

Malo preveč nenavaden slovar

Somehow Awkward Dictionary

Glosar k Amsterdamski pogodbi, Glosar k prečiščenima besediloma Maastrichtske in Rimske pogodbe, Uradni list Republike Slovenije, 2002

Pozornost mi je zbudila brošura, v kateri sta *Glosar k Amsterdamski pogodbi* in *Glosar k prečiščenima besediloma Maastrichtske* (na zunanji naslovnici: Maastrichtste /?/) in *Rimske pogodbe*.

Izdali so ju: Uradni list Republike Slovenije, d. o. o., Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve in Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo, založil pa Uradni list Republike Slovenije, d. o. o., Ljubljana, oktobra 2002.

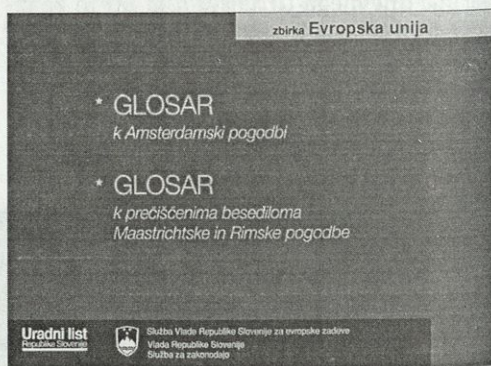
Glosar k Amsterdamski pogodbi je trijezičen (slovensko-angleško-nemški) in obsega okoli 750 iztočnic, *Glosar k prečiščenima besediloma Maastrichtske in Rimske pogodbe* pa štirjezičen (slovensko-angleško-nemško-francoski) in obsega okoli 1250 iztočnic.

Knjiga *Temeljni akti Evropskih skupnosti*, v kateri so besedilo Amsterdamske pogodbe in prečiščeni besedili Maastrichtske in Rimske pogodbe, obsega 383 strani, glosarja pa le 174 strani, se pravi pol manj. Že to je eden od pomenljivih podatkov o glosarjih.

Uvod v *Glosar* (O glosarju) je podpisala Urša Selan. V njem pravi med drugim:

»Večjezični glosar je pripravljen na podlagi treh jezikovnih različic besedil (angleško, nemško, francosko). Izbira besedja temelji na angleški različici in na njeni podlagi so zbrane slovarske iztočnice, pri katerih gre v večini primerov za specializirano besedje z različnih področij Evropske unije: kmetijstvo, gospodarstvo, promet, okolje, kultura, šolstvo, industrija ...«

Ob pregledovanju iztočnic se mi je hitro pokazalo, da ta trditev žal sploh ne drži, saj

je »specializiranega besedja« z omenjenih področij izrazito malo, prevladuje pa pravno, upravno in splošno besedje.

V *Prečiščenem besedilu Pogodbe o Evropski uniji* so na primer trije samostojni členi (174, 175 in 176) na treh straneh posvečeni okolju, v glosarju pa iztočnice *okolje* sploh ni, tudi *okoljski* ne. To mi je pokazalo, da gre za izrazito specializirano izbirna glosarja, zato sem najprej poskusil ugotoviti gostoto in način črpanja.

V ta namen sem vzel za pregled malo obsežnejše besedilo, in sicer odstavek na strani 319 *Temeljnih aktov Evropskih skupnosti*:

»Cilj okoljske politike Skupnosti je doseči visoko raven varstva, pri čemer se upošteva raznolikost razmer v posameznih regijah Skupnosti. Politika temelji na previdnostnem načelu in na načelih, da je treba delovati preventivno, da je treba okoljsko škodo prednostno odpravljati pri viru in da mora plačati povzročitelj obremenitve.«

Od vsaj tridesetih izrazov v tem odstavku, primernih za slovar, sta v glosar kot iztočnici sprejeti pravzaprav le dve besedni zvezi: *politika Skupnosti* (Community policy; Politike / ?/ der Gemeinschaft, Gemeinschaftspolitik / ?/; la politique de la Communauté) in *previdnostno načelo* (precautionary principle; Grundsatz der Vorsorge; le principe de précaution).

Taka gostota ekscerpiranja se mi je zazdela odločno premajhna, zato sem se resno vprašal, kakšen je bil sploh način črpanja ali, drugače povedano, s kakšnim namenom in po kakšnem načelu ali ključu je bilo besedilo vseh treh pogodb ekscerpirano za oba glosarja.

Ob najdbi le dveh iztočnic namesto vsaj dvajsetih pa sem tudi resno podvomil o strokovni tehtnosti glosarjev, vendar sem le še listal po knjigi in z nekaj detektivske vedoželjnosti našel še nekaj izbranemu besedilu podobnih geselskih besed, na primer iztočnico *negospodarski okoljski razlog* (non-economic environmental reason; nicht wirtschaftlich bedingter umweltpolitischer Grund; le motif environnemental non économique) in pod geslom *načelo* celo konec za preizkus vzetea odstavka: *načelo, da mora plačati povzročitelj obremenitve* (principle that the polluter should pay; Verursacherprinzip; le principe du pollueur-payeur) z besedilom: politika je zasnovana na načelu, da mora plačati povzročitelj obremenitve (it shall be based on the principle that the polluter should pay; sie beruht auf dem Verursacherprinzip).

Tu sem postal pozoren na izraz »obremenitev«, saj vsebinsko najbrž ne ustreza sobesedilu. Ker ga pa v glosarju ni med iztočnicami, sem v *Velikem angleško-slovenskem poslovnem slovarju* Lidije Šega pod geslom "the 'polluter pays' principle" dobil »načelo, da mora stroške za čistilne naprave nositi onesnaževallec«, se pravi, da je »onesnaževanje« očitno ustrežnejši izraz za "polluting" kakor »obremenitev«.

Gostota črpanja se mi je s tem nekoliko popravila, zato sem vztrajal pri pregledovanju glosarjev in našel še eno zgolj približno iztočnico za besedilo iz prej omenjenega od-

stavka, in sicer *doseganje visoke ravni varovanja zdravja* (attainment of a high level of health protection; Erreichung eines hohen Gesundheitsschutzniveaus; la réalisation d'un niveau élevé de protection de la santé).

To iztočnico navajam zlasti zato, ker bi z njo rad oporekal enemu od načel, postavljenih v glosarju: »Čeprav se izraz v pogodbah lahko pojavi na več mestih, je na mestu reference zapisana le tista, kjer se izraz v določeni pogodbi pojavi prvič.«

Tako načelo za uporabnika slovarja gotovo ni koristno, nerodno pa je tudi za sestavljalca, ker se dostikrat najbrž ne more odločiti, ali gre za ponovitev izraza ali ne, tako je kar nekaj izrazov v glosarju tudi ponovljenih, med drugim na primer celo *Evropski socialni sklad*, enkrat iz člena 146 (European Social Fund; der Europäische Sozialfonds; un Fonds social européen) in drugič iz člena 156 (European Social Fund; Europäischer Sozialfonds; Fonds social européen), pri čemer sta v pogodbah v slovenščini izraza popolnoma istovetna, v prevodih pa le za las različna.

Način in namen črpanja iztočnic za glosar sta mi torej še naprej ostala nejasna, zato pa sem ob tretji približni iztočnici (namesto *pri čemer se upošteva*) v glosarju našel pod *o* iztočnico *ob upoštevanju* (subject to; vorbehaltlich; sous réserve) z več besedili. Prvo se glasi: državljani Unije ima pravico prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic ob upoštevanju omejitev in pogojev (every citizen of the Union shall have the right to move and reside freely within the territory of the Member States, subject to the limitations and conditions; jeder Unionsbürger hat das Recht, sich im Hoheitsgebiet der Mitgliedstaaten vorbehaltlich der vorgesehenen /?/ Beschränkungen und Bedingungen frei zu bewegen und aufzuhalten; francoskega prevoda ni, očitno v skladu z napovedjo v uvodu v glosar: »Kjer francoski ali nemški jezik nista vključena v glosarsko iztočnico, ne gre za pomensko vrzel, temveč za prilagoditev strukture ustreznih skladnih jezika v taki meri, da je ni bilo moč vključiti v slovar.«

Vendar s tem še malo ni konec iztočnice *ob upoštevanju*. Kot neposredno nadaljevanje je v

istem geslu pod *o* zapisana besedno povsem drugačna zveza, in sicer *v skladu z z besedilom*: ta pravica se uresničuje v skladu s podrobno ureditvijo (this right shall be exercised subject to detailed arrangements; dieses recht /?/ wird vorbehaltlich der Einzelheiten ausgeübt; francoskega prevoda tudi tu ni), zato pa je še tretja slovenska različica pod iztočnico *ob upoštevanju*, in sicer *predmet z besedilom*: začasni ukrepi, ki so predmet nadzornega postopka Skupnosti (provisional measures subject to a Community control procedure; unterlegen: vorläufige Maßnahmen, die einem gemeinschaftlichen Kontrollverfahren unterliegen; francoskega prevoda ni).

Tu so se lepo pokazale posledice v uvodu nakazane zasnove glosarja: »Izbira besedja temelji na angleški različici.« Z drugimi besedami: geslovník je le na videz slovenski; v resnici je angleški, čeprav je umaknjen v drugi stolpec in ga torej ni mogoče pregledovati po abecedi.

In tako se je angleška zveza *subject to* v slovenskem geslovníku znašla pod iztočnico *ob upoštevanju*, ker pa je v glosarju v bistvu nosilna angleščina, sta pod isto slovensko abecedno iztočnico navedeni še dve slovenski sopomenki, in sicer *v skladu z in predmet*.

Ampak s tem se je odprlo novo vprašanje: Kdo in kako naj uporablja ta glosarja? V uvodu je sicer rečeno: »Glosar je namenjen strokovnjakom in laikom, pravnikom in jezikoslovcem, študentom in tujejezičnim uporabnikom, vsem, ki jih zanima pravo Evropskih skupnosti in Evropska unija, in vsem, ki si želijo z njim pomagati pri branju tujejezičnih dokumentov s področja Evropske unije in pri tvorjenju novih besedil s tega področja v angleškem, nemškem ali francoskem jeziku« (8).

Vendar je to besedilo očitno bolj načelne narave (podobno kakor prej omenjeno o specializiranem besedju), kakšen naj bi glosar bil, manj pa je **napisano** z upoštevanjem dejanskega glosarja in preračunano na uporabnika.

Zamislimo si, recimo, tujega študenta, ki ima pred seboj angleško besedilo omenjenih pogodb in oba glosarja, o katerih se pogovar-

jamo, in bi rad za posamezne angleške izraze našel slovenske ustreznike.

Za vsak angleški izraz mora prelistati ves glosar, ker ni urejen po angleških iztočnicah, in če ga ne najde, ob koncu ne more vedeti, ali je iskani izraz spregledal ali pa ga sestavlja sploh ni uvrstil v glosar.

In potem si zamislimo slovenskega študenta, ki ima pred seboj slovensko besedilo pogodb in bi si rad z glosarjema pomagal pri pisanju poročila v angleščini. Slovenski abecedni geslovník mu sicer daje navidezno samozavest, vendar je izrazov v njem veliko premalo in povrh tega so prevečkrat razvrščeni po angleških pomenih, da bi mogel pri delu uspešno napredovati.

Pri tem mora biti namreč pripravljen tudi na takele posebnosti. Išče na primer zvezo *v skladu z in* jo gre iskat po klasični slovarski metodi pod samostalnik »sklad«. Ampak v glosarju iztočnice »sklad« sploh ni, najde pa pod *v iztočnico v skladu s členom*, vendar je pomensko ne more uporabiti, ker je bistveni del te zveze »člen« (under Article; nach Artikel; Conformément /?/ à l'article) in besedilo: odobritev medsebojne pomoči v skladu s členom 119 (granting of mutual assistance under Article 119; den gegenseitigen Beistand nach Artikel 119 empfehlen; francoskega prevoda ni), in je pod isto iztočnico *v skladu s členom* navedena tudi zveza (*po členu*) z besedilom: razen ob razrešitvi po členu 216 (save in the case of compulsory retirement under Article 216; außer im Fall der Amtsenthebung nach Artikel 216; prévue à l'article).

Vsi ti navedki kažejo, kako nerodno, če ne kar zgrešeno sta zasnovana glosarja, saj bi morale biti vse besedne zveze s »členom« uvrščene pod iztočnico *člen*, te pa v glosarju sploh ni.

Ampak vrnimo se k uporabniku, ki išče zvezo »v skladu z«, o kateri že vemo, da jo je mogoče najti pod iztočnico *ob upoštevanju*. Tam je gotovo ne bo iskal, ker mu splošni slovensko-angleški slovar pod gesloma »upoštevanje« ali »upoštevajoč« ponuja le izraze considering, consideration, regard ..., geslo »sklad« pa pod zvezo »v skladu z« izraza "in compliance with", "in accordance with".

Da še posebej poudarim, kako nepregledno sta sestavljena glosarja, naj se še malo pomudim pri napačnem načelu, da o slovenskem geslovniku odločajo angleški izrazi, v glosarju ponekod tako dosledno izpeljanem, da je na primer pod iztočnico *plačilo* (remuneration; Entlohnung; la rémunération) uvrščena tudi zveza *osebni prejemek* z besedilom: druga izplačila, ki se nakazujejo kot osebni prejemki (any payment to be made instead of remuneration; alle sonstige als Entgelt gezahlte Vergütungen festsetzen; francoskega prevoda ni).

Podobno zgovoren ali kar svarilen zgled je nerodnost ali strokovna neizkušenost, ko se pod tako rekoč klasično iztočnico v nedoločniku *dati mnenje* (deliver an opinion; Stellungnahme abgeben; émettre des avis) v glosarju zvrsti cela pahljača različic. Prva je slovenska konkretnjša iztočnica v osebni obliki: *daje priporočila in mnenja* (make recommendations and deliver opinions; Empfehlungen und Stellungnahmen abgeben; formuler des avis), vzeta dobesedno iz besedila pogodbe: »daje priporočila in mnenja« (283). Druga različica je spet v nedoločniku: *na zahtevo Sveta ali Komisije ali na lastno pobudo pripraviti mnenja* (deliver opinions at the request of the Council or of the Commission, or on the own initiative; auf ersuchen /?/ des Rates oder der Kommission oder von sich aus Stellungnahme abgeben; saisir l'avis), čeprav je besedilo pogodbe v osebni obliki: »na zahtevo Sveta ali Komisije ali na lastno pobudo pripravljati mnenja« (285). Tretja različica je pod nedoločnikom *podati mnenje* osebna: Komisija poda o zadevi obrazloženo mnenje (the Commission shall deliver a reasoned opinion; die Kommission gibt eine mit Gründen vorsehen /?/ Stellungnahme herzu ab; saisir l'avis) in se ujema z besedilom v pogodbi: »Komisija ... poda o zadevi obrazloženo mnenje« (340). Četrta različica je pod nedoločniškim *izraziti mnenje* spet osebna: Komisija je izrazila odklonilno mnenje (the Commission has delivered a negative opinion; die Kommission hat eine ablehnende Stellungnahme abgegeben; l'avis négatif de la Commission), z le rahlo odmaknjenim be-

sedilom v pogodbi: »glede katerih je Komisija izrazila odklonilno mnenje« (350).

Resnično se mi zdi škoda, da niso vse te različice uvrščene pod enotno iztočnico »mnenje« ali pa pod štiri iztočnice (dati, pripraviti, podati, izraziti).

Lahko bi se torej reklo, da je ena od najtrdnejših značilnosti obeh glosarjev nesistematičnost, beganje iz ene skrajnosti v drugo, kar se kaže celo pri obravnavi kratic.

Iztočnica COSAC je na primer očitno angleška kratica, vendar ni nikjer razvezana ali razložena, le v besedilu Amsterdamske pogodbe je rečeno: »Konferenca odborov za evropske zadeve, v nadaljnjem besedilu COSAC« (160), in v glosarju je iztočnica *Konferenca odborov za evropske zadeve* izpisana kot Conference of European Affairs Committees; Konferenz der Europa-Ausschüsse, vendar brez sleherne povezave s kratico COSAC.

Po povsem drugačnem, slovenskem sistemu pa je v glosar sprejeta kot iztočnica kratica ČDO, saj je uvrščena v geslovnik pod č: ČDO (OCT, ÜLG), s čimer so očitno mišljene čezmorske države in ozemlja (overseas countries and territories; überseeische Länder und Gebiete), vendar spet brez vsakršne povezave s kratico.

Tako glosarja neutemeljeno in nepregledno begata tudi v oblikovanju iztočnic.

Po eni strani je čutiti skrb, da bi bile ne glede na obliko, v kakršni so v besedilu, uvrščene v klasični slovski obliki (v prvem sklonu ednine, nedoločniku ...), na primer *dopolniti spremembo* (modify an amendment /?/; Abänderung ändern; modifier un amendement), čeprav se besedilo glasi »Svet lahko ... dopolni vsako spremembo« (360); ali *domnevna kršitev* (alleged contravention: behaupteter Verstoß; l'allégation d'infraction), čeprav gre v besedilu za odvisni sklon in množino: »zaradi preverjanja domnevnih kršitev« (329); *dati privolitev* (give assent; Zustimmung erteilen; rendre l'avis conforme); besedilo v pogodbi: »sodeluje ... z dajanjem privolitve«; iztočnica: *davčna določba* (tax provision; steuerliche Vorschrift; la disposition fiscale), besedilo v pogodbi: »ne uvaja ... kakršnih koli notranjih davkov«;

iztočnica: *dodeliti sodno pristojnost Sodišču* (confer jurisdiction on the Court of Justice; Zuständigkeit des Gerichtshofes bestehen; les compétences attribuées à la Cour de justice); besedilo v pogodbi: »... kjer je bila sodna pristojnost s to pogodbo dodeljena Sodišču.«

Po drugi strani pa imamo za iztočnice natančen prepis iz besedil ne glede na klasično slovarsko obliko, na primer *če ne glede na izpolnjevanje zahtev* (if, notwithstanding the fulfilment of the requirement; wenn ungeachtet der Erfüllung der Kriterien; si, en dépit du respect des exigences découlant des critères) z besedilom: »če ne glede na izpolnjevanje zahtev« (278); tudi iztočnica *varuh človekovih pravic opravlja poizvedbe* (Ombudsman shall conduct inquiries; der Bürgerbeauftragte führt Untersuchungen durch; le médiateur procède aux enquêtes) se povsem ponovi v besedilu: »varuh človekovih pravic opravlja ... poizvedbe« (329); podobno *obseg prizadevanj* (extent of the effort; Umfang der Anstrengung; l'ampleur de l'effort), *zaradi nujnosti* (on grounds of urgency; aus Gründen der Dringlichkeit; pour des motifs d'urgence); *Svet lahko v skladu s postopkom iz člena ... sprejme predpise, s katerimi prepove takšno razlikovanje* (the Council may adopt rules designed to prohibit such discrimination; der Rat kann nach dem verfahren /?/ des Artikels ... Regelungen für das Verbot solcher Diskriminierung treffen).

O glosarjih torej ni mogoče reči niti tega, da je v njiju čutiti dosledno iskanje novih poti pri oblikovanju iztočnic, temveč kvečjemu to, da sta dosledna v preveč neenakem ekscerpiranju in uvrščanju v iztočnice.

In vendar se mi zdi ena od simpatičnih potez obeh glosarjev ravno delno samosvoje oblikovanje iztočnic, se pravi na nekakšne prafaktorje razdrobljeno besedilo. Če bi bilo to delo izpeljano dosledno, da bi se namreč vse iztočnice ujemale z besedili pogodb, iz katerih so vzete, in če bi bile pogodbe v celoti izpisane, bi se lahko približali zanimivemu poskusom elektronskega geslovnika, po katerem bi bila vsaka iztočnica najmanjši nespremenljivi delček besedila, uporabljiv med drugim tudi pri tako imenovanem strojnem prevaja-

nju kot kamenček v mozaiku ali delček v sestavljanju.

Vendar sta glosarja, kakor smo videli, v vse preveč primerih še celo za klasične geslovnike premalo povezana z besedili v pogodbah, se pravi, da je bilo izpisovanje opravljeno po preveč ohlapnih navodilih in so nekatere iztočnice tako odmaknjene od besedil v pogodbah, da sta glosarja v takih primerih prešibka opora celo za klasično osebno prevajanje, kaj šele za strojno.

Tudi če sta torej v brošuri izdana glosarja le delček celotnega projekta in tudi če je v elektronski obliki opravljen popoln izpis pogodb, je žal obdelava besedil tako nepopolna, nesistematična in nestrokovna, da bi pravzaprav ne bila smela zagledati belega dne, saj si niti uredništvo ni bilo povsem na jasnem, kaj pravzaprav izdaja (glavni naslov na strani 3 je na primer *Glosar k prečiščenima besediloma Maastrichtske in Rimske pogodbe*, v kazalu na strani 5 pa *Glosar k prečiščenima besediloma Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti*).

Tudi ena od dragocenih podrobnosti glosarja, sklicevanje na člene v pogodbah, je žal prevečkrat nezanesljiva, premalo skrbna je bila korektura, saj je preveč tipkarskih napak ne le v slovenskem besedilu, ampak tudi v drugih jezikih, kar nas posebej nerodno predstavlja v Evropi, saj sta glosarja namenjena tudi »tujejezičnim uporabnikom«.

Na nekaj takih zatipkanj sem z vprašaji opozoril že sproti, nekaj pa naj jih sledi še tukaj: *preprečevanje nesreč pri delu in poklicnih boleznih* /?/ (prevention of occupational accidents and diseases), *prerogative* (prerogatives; Rechte; les prérogatives /?/); *preusmeritev trgovinskih tokov* (deflection of trade; Verlagerung von Handelsströmen; le /?/ détournements de trafic); *preusposabljanje* (retraining; Umschulung; la reconversion professionnelle /?/); celo tako daleč gre to, da je ob popravljeni vrstici ostala tudi še napačna, na primer *pridobitev nepremičnin* (acquisition of property; Erwerb von Immobilien /?/; l'acquisition de biens immobiliers).

Za konec naj zapišem le še iskreno željo, naj bi ta morebiti prezgodnji porod vsaj pomagal, da bo prihodnji lahko toliko boljši, opravljen z večjo resnobo, disciplino in strokovnostjo.

Literatura

Ami Barav, Christian Philip, *Dictionnaire juridique des Communautés européennes*, Paris 1993

Henry Campbell Black, *Black's Law Dictionary*, Sixth Edition, St. Paul, 1990

Anton Grad, Henry Leeming, *Slovensko-angleški slovar*, Ljubljana 1990

Narciso Amoroso Rica, Olivier Merlin Walch, *Dictionnaire juridique français/espagnol*, Paris 1993

Lidija Šega, *Veliki angleško-slovenski poslovni slovar*, Ljubljana 1997

Temeljni akti Evropskih skupnosti, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2002